

Virtual și creație în contemporaneitate. Expresii ale literaturii în spațiul mediatico-tehnologic

Doctorand, Albu Paul-Cristian

Universitatea din Craiova

Résumé: *La littérature virtuelle , un outil indispensable pour la culture électronique, offre l'atout de la réalisation d'une lecture beaucoup plus rapide et efficace et s'avère être un véritable produit évolutif et révolutionnaire s'inscrivant au sein de notre quotidienneté. Désignée par différents noms, la modification paradigmatique de l'angle d'interprétation de la relation entre auteur et lecteur participe à ce changement auquel l'œil humain assiste ébloui. L'utilisation de l'ordinateur pour faire des recherches approfondies ou pour lire une œuvre artistique va de pair avec l'essor de la technologie et s'impose par son pouvoir indispensable de trouver une solution située dans l'immédiateté temporelle pour une problématique de nature quelconque. Dans ce cas, il est important de noter que la lecture dynamique implique une interactivité, une subjectivité de l'auteur et qu'il est impérieux que l'auteur conduise la trajectoire du fil de sa narration. Aussi est-il notable de spécifier que la pénétration des canaux médiatiques et que leur hétérogénéité comportent une essentialité irréfragable pour une meilleure compréhension du traitement de l'information.*

Mots-clés: *littérature électronique , ordinateur, virtualité, recherche, information*

Virtualul-definiție și caracteristici

Înainte de a vorbi despre forme ale virtualului, este indispensabil de a oferi o definiție termenului virtual și vom afirma că lexemul etimologic *virtus* care designează *forță, energie, impuls inițial* [Quéau, 1993 :26], transpus în acest context, evocă, în opinia noastră, vitalitatea primordială pe care o posedă un spațiu ce preferă de a rejecta înscrierea proprie în ordinea realului și care oferă potențialitatea de a naviga facil pentru a ne documenta și a colecta informații a căror notă colectivă este redată de semantemul *diversitate*.

Altfel enunțat, virtualul revelează capabilitatea unei materii de a se încarna, de a se materializa în plan ficțional sau ireal, iar spațiul este o oglindă, un reflex al unui univers paralel care ne aparține și care va fi proiectat într-un mediu computațional. În acest sens, tehnicile de reprezentare sunt esențialmente numerice și autorizează o căutare alertă în acest spațiu. Universurile informatice ne oferă necondiționat virtualitatea de a poseda experiența unor spații care nu se încadrează în sfera realității, orizontul cifric fiind un instrument indispensabil pentru a deoala impresiile vizuale. În acest context, se cuvine să afirmăm că acest peisaj numeral reprezintă arhetipul prin care omul poate prezenta un raport cu lucrurile înconjurătoare și intermediarul prin care palpabilul și imaginile sunt supuse unui proces de simbioză, întrucât „spațiul devine, din acest punct de vedere, condiția de posibilitate a fenomenelor, din cauză că este condiția subiectivă a sensibilității noastre. Spațiul nu reprezintă nici o proprietate a lucrurilor în sine, nici a lucrurilor în raporturile lor între ele.” [Quéau, 1993 :20]

În acest context, este indeniabil de a menționa că acesta nu mai este o formă transcendentală datorită potențialității lui de a deveni reflex al unei lumi proiectate în vid, ci un loc casabil, marca lui de soliditate absentând. Totodată, dihotomia dintre spațiile ireal și veritabil consistă în natura figurată sau imaginară, cele două scrieri designând conivența totală a corpului, dacă ne gândim la formula lui Jacques Derrida de „étoile du corps” [Derrida, 2001:59]. În același timp, se oferă posibilitatea lectorilor și locutorilor din oricare categorie socio-profesională capabilitatea de a simula potențialul în orice circumstanță impusă datorită procesului de *lecture* [Souchier, 2012: 89] .

În acest sens, notăm că o bază imuabilă nu constituie un suport singular pentru această porțiune dimensională sus-numită de la care să se pornească precum în cazul configurării unei zone în care predomină verosimilitatea, deoarece durata și suprafața obiectelor care se compun în cotidianitatea unde ne derulăm activitatea, prezintă o corespondență irefragabilă cu substanțialitatea corpurilor care se află în real.

Real și ficțional, realitate vs imaginar

Terminând de oferit câteva repere despre noțiunea amintită anterior, vom dori să facem referire la dihotomia dintre ficțional și real, plecând de la următoarele întrebări: *Ce este irealul? Care este diferența notabilă dintre cele două aspecte?* și vom fi surprinși de a afla că factualul se centrează asupra

unor fațete ale inexprimabilului, fiind o caracteristică de natură primordială care cunoaște o persistență și care posedă capacitatea de a ni se opune.

În această conjunctură, proferăm că emergența sferei virtualului determină o stăpânire a funcțiilor care sunt înglobate în această lume prin care se determină o achiesare completă a unor finalități care pot fi dobândite cu facilitate. Cosmosul non-ficțional se devoalează prin capacitatea de a oferi ființei care compune cadrul umanității de a-l dirija datorită neprevăzutului, a impalpabilității evenimentelor care contribuie la redarea ansamblului ordinarului, întrucât calculatorul „ne trimite mult mai repede la obiectivitatea textului și schimbă experiența noastră cu privire la timp, la corp, la brațe și la mâini” [Derrida, 1996:5].

O altă fațetă a virtualului este aceea de a oferi forța de a explora realul prin intermediul simbolurilor, fiind *un laborator al unei experiențe ontologice* [Quéau, 1993:43], căci avem posibilitatea de a călători în medii aflate sub masca Alterității informatice, în oglinzi cu un grad elevat de paralelism față de aceea în care ne desfășurăm traiul zilnic. Aceste lumi ficționale se înțeleg, se observă și se interpretează în modalități multiple, iar fiecare pagină explorată furnizează posibilitatea de a naviga în voie în regiuni „subterane” pentru a afla mistere inalterabile unde omenirea pare că s-a cufundat și care așteaptă de a fi descifrate cu ochiul liber sau cu ajutorul unor mecanisme fine, dar fiabile, cu scopul de a trage concluzii despre turnurile dimensionale unde informațiile sunt inombrabile.

Lumea virtualului este în concordanță cu aspectele volitive ale ființei umane, cu ale noastre chietudini sau stări de inchietudine, fiind, cel mai adesea, un ecou al gândurilor. Continuumul potențial nu se reduce numai la consumul individual, acesta propunând caracteristicile unei vieți sociale curente datorită unor întâlniri televirtuale, în acest loc încheșându-se legături unde puncte de vedere total sau parțial diferite comportă o imixtiune, experimentându-se, în același timp, mișcări și reprezentări heteroclitice. Aici, se autorizează convertiri care se obiectivează în ceea ce privește ordinele de reprezentare, iar modelul care se inserează aici susține motivația, precum și intenția artistului alături de ideea pe care acesta o susține. Orice arhetip care se integrează aici conține o regulă evolutivă, grație modelizării formelor și convențiilor prin recurență.

O altă notă distinctivă pe care internauticul o propune este aceea a imbricării factualității în telematic, fasonându-ne noi înșine în acest univers, existând totodată o actualizare dimensională unde se reprezintă finalul unei chestiuni capitale, o actualizare a acesteia, căci „actualizarea este crearea, invenția unei forme plecând de la o configurare dinamică de forțe și de finalități” [Lévy, 1998: 15], precum și chestiunea facilitării comunicării cu semenii grație rețelelor sociale (Facebook, Instagram, Messenger, Twitter). Ordinatorul se adevărește a fi aparatul prin care există posibilitatea de a emerge discuții pentru dezbateri de idei pe teme sociale eterogene, întrucât acesta, spre deosebire de real, oferă existența unor imagini plurale, ideea de personalitate cunoscând o reformă datorită capacității noastre de a fi reprezentați, mâna devenind astfel, un „organ de percuzie” [Bassy, 1985 :367].

Medierea-marcă inoxidabilă a virtualului

Făcând referire la aspectul dimensional pe care îl are fictivul, vom dori să ne raportăm la un alt concept al teoreticului, acela al medierii. Medierea este o noțiune primordială, intermediind două acțiuni situate la extremități opoziționale. Există virtualitatea de a observa mandatarul ca o punte de relaționare între două naturi pertinent ireductibile.

Intercesorul se mai poate raporta și la reprezentarea diferitelor idei sau convenții veritabile în artificial și proiectarea lor pe navigatoare cu o nuanță de diversitate cu ajutorul circuitelor informatice. În acest cadru, se cuvine să enunțăm că prin arbitraj, imaginile rămân sub aspectul intactului, acestea propunându-ne „iluzii de mediere” [Quéau, 1993 :21]. Luând în considerare citatul propus de Philippe Quéau, admitem că acest miraj produce o interpunere a unor fațete inadvertente. În acest context, trebuie amintit că, prin mediere, imaginile imită, adeseori, ale lor modele, abjurând de la esența lor. Aceste „icoane” nu sunt niște imagini oarecare, având finalitatea de a conserva o propensiune spre iluzia realității.

Inteligibilul-atribut al comprehensiunii spațiului informatic

Finalizând de discutat despre arbitraj în domeniul informatic, e vital de a plonja asupra inteligibilului, afirmând că imaginile nu proscriu evitarea unei comprehensiuni optimale a unui model limpid. Acest model reprezintă o concepție formală care se notează cu ajutorul simbolurilor logico-matematice, imaginea fiind redarea ori ilustrarea manierei sau a convenției prin care poate fi tangibil arhetipul amintit anterior.

Mai e necesar de menționat că experiența latentului este strâns legată de înțelegerea inteligibilului, modelul și imaginea constituindu-se mutual, căci lumea virtuală prezintă indubitabil capacitatea de a se modela cu ajutorul experimentării și a inteligibilului. Distanța dintre lucruri, în acest

context, este novatoare, limitându-se sau lărgindu-se instantaneu, spre deosebire de lumea realității unde această disproporție va fi mai largă ori mai redusă, în funcție de dorințele noastre.

Existența noastră cotidiană se remarcă prin situarea acesteia între cele două extremități, a fi ca parte integrată și integrantă a acestei lumi și a exista, în sensul filosofic al cuvântului, prin înțelegerea legăturii care se constituie prin distanța lucrurilor.

Forme ale literaturii virtuale

Pentru a discuta despre forme ale literaturii virtuale, este îndeniabil de a nu preciza că, la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul celui prezent, forme ale literaturii au apărut în spațiul mediatic, iar aceste practici reprezintă o revoluție ori o transformare inedită vizavi de practicile de lectură. Aceste schimbări sunt esențiale, dat fiind că ne desfășurăm existența într-un secol în care expansivitatea tehnologiei este notorie pentru fiecare individ.

Odată cu virtualizarea, hiperlectura și conectarea informației la diverse rețele sociale, practica lecturii în format fizic este în scădere liberă, dar ușoară, în dauna lecturii electronice a unor texte din orice domeniu. Totodată, trebuie precizat că, în plan cultural și social, această transformare posedă ca suport „revoluția numerică” grație integrării unei largi palete de texte în sisteme sau formate multimedia, iar „de mai multe decenii, fiecare nouă generație ajunge la vârsta adultă cu un nivel de angajament inferior precedentei, cu toate că erodarea lectorilor cotidiani de presă și a puternicilor lectori de cărți se acompaniază de o îmbătrânire a lectoratului” [Donnat, 2009:5]

De asemenea, practica lecturii se rezumă la o transformare radicală care concerne punerea pe suport electronic a unor texte pentru a fi audiate sau lecturate de un număr incomensurabil de indivizi, trădată fiind și de conotația pozitivă pe care o îmbracă lectura, datorită elementului educativ pe care îl comportă, rezumându-ne, în acest sens, la posibilitatea de a considera că „nu mai e indispensabil de a merge la bibliotecă sau la mediatecă pentru a avea acces la text și la informație, ceea ce explică esențialul scăderii frecvenței observate pe plan statistic în biblioteci de mai mulți ani” [Barbier, 2013:290]

Aceste schimbări referitoare la evoluția textului imprimat și hârtiei sunt acompaniate de prezența iminentă a documentelor audiovizuale și a suporturilor multimedia. Este vital de a afirma că odată cu accelerarea tehnologiei în spațiul public universal se ranforsează incapacitatea unei inteligibilități anterioare a unor tehnici de lectură totalmente inedite. Această tehnologie permite o căutare și o lectură mai rapide, precum și documentarea instantanee pe diverse subiecte.

Lectura nu mai presupune parcurgerea lentă a unui document de la început până la sfârșit și nu se mai rezumă la caracterul integru al unui text, ci la citirea în diagonală a acestuia pentru a surprinde mai facil esența acestuia datorită faptului că modalitățile de a scrie se diversifică, iar contextul care simplifică documentarea e distinct decât cel precedent unde documentarea pune accentul asupra unui timp mai larg de căutare a resurselor capitale cultivării intelectului uman.

Lectura se bazează și pe o comunicare sau o difuzare a informațiilor, iar prezența blogurilor, a hipertextului, a căutării în format PDF și pe Wikisource a multor texte facilitează consultarea mai multor lucrări pe Internet.

Hiperlectura este o mișcare prin care se produce, pornindu-se de la un text-sursă, o dublură textuală și instrumente de structură cu ajutorul cărora se pot proiecta multe alte lucrări. Hypertextul nu poate fi dedus niciodată din textul original. Cu ajutorul hipertextului, se va dezavua hermeneutica textului ca sistem în care se înglobează mașinal diverse texte, iar lectorul se află într-o relație mai directă cu instrumentul pe care îl manevrează pentru descoperirea unor informații inedite.

Totodată, legat de hipertext și hiperlectură, introducem ipoteza conform căreia acestea au contribuit la punerea în aplicare a diverselor dispozitive legate de construirea unui text, semnalându-se apariția unui nou tip de lectură sau scriere, posedând similarități cu modul de funcționare al gândirii umane și permițând intensificarea unei legături sociale, precum și punerea în valoare a unor comunități care au o pasiune comună: lectura, suportul numeric permițând emergența unui șir neîntrerupt care se operează între lectura unui text și căutarea pe diverse rețele numerice unde diferite persoane pot adnota și conecta textele, într-o manieră mutuală, cu ajutorul linkurilor hipertextuale.

Mai trebuie afirmat că hiperlectura se centrează asupra noțiunii de legături sau rețele interne sau externe, acordându-se un loc preponderent lecturii non-linare și avându-se în vedere aplicarea unor demersuri diferite în ceea ce privește lectura unui text. Prin intermediul hiperlecturii, textul va deveni unul mobil, disponibil, avansându-se multiplicarea lecturii, iar textele se leagă între ele și se recompun. Această hiperlectură oferă posibilitatea unui proces de „artificializare a lecturii” (Lévy, 1993 :41), iar lectorul este în fața unor fragmente pe care trebuie să le compună, la nivel psihologic. Cu ajutorul hiperlecturii, se pot schimba diverse legături, adăuga texte, imagini sau conecta două documente reciproc.

O altă modalitate de a lectura opere importante se adeverește a fi Ebook sau tableta electronică, tabletă care a fost comercializată la începutul anilor 1990 și a constituit o noutate în lumea academică, suscitând un interes particular, în acel mediu evocat anterior. Pentru a citi pe Ebook, este nevoie să existe un instrument prin care să se accedă la fișierele cărților numerice, cel mai celebru fiind Adobe Reader, la documentele sub formate speciale sau la fișierele cărților numerice.

Numeroși oameni au putut citi opere sau cărți, mai ales după 2007, când apare întreprinderea Amazon alături de Kindle care favorizează o mai amplă lectură în format numeric și unde se autorizează o citire în condiții asemănătoare cu aceea în formă clasică ori tradițională și unde se găsesc nenumărate alte lucrări, până atunci transformarea în format numeric a operelor fiind în retard din cauza rezervelor editorilor.

Odată cu emergența Ipad, apare o nouă revoluție tehnologică susținută de autorizarea lecturii pe această tabletă și navigarea pe Web, într-un cadru multimedia. Hipertextul poate fi definit și ca un spațiu unde se derulează posibilitatea de a parcurge mai ușor un ansamblu textual, prin intermediul navigatorului ajungându-se la editarea unui text, într-o manieră mai mult sau mai puțin amplă.

Lectura și scrierea își configurează roluri multiple și diferite, deoarece persoanei care structurează un text i se atribuie postura de lector, hipertextul constituind în sine un act de scriitură.

Pe lângă hipertext, putem vorbi și despre hipermedia ca modalitate de lectură, incluzându-se, în acest caz, și alte media decât textul, fiind vorba, de cele mai multe ori, de un proiect prin care se ivește oportunitatea de a te documenta și unde cititorul este favorizat, deoarece are acces mai rapid la informația prezentată.

În acest cadru, utilizatorul se va regăsi în centrul întregului mecanism de lectură și deducem punerea în prim-plan a lectorului care va fi, în mod inevitabil, supus unor tratări a unor detalii care sunt inedite.

Terminând de vorbit despre hipertext și hipermedia, ne îndreptăm atenția asupra literaturii numerice combinatorii, poeziei animate, literaturii dispozitivului.

Poezia animată este o componentă importantă a poeziei numerice și se rezumă la prezența unor variații parametrice situate într-un cadru temporal. Literatura animată se reduce la convertirile suferite de către cuvinte sau fraze în interiorul unui ecran. Această poezie animată poartă numele și de poezie cinică, deoarece tipul textual este preeminent mișcărilor inserate virtual.

Acest tip de poezie se caracterizează prin grefarea unui paragraf sau a unei fraze care își conservă caracteristicile principale, dar care se deplasează, nefiind imprimabile și posedând trăsături lingvistice care nu permit redarea ei pe hârtia unde se imprimă textul. Totodată, trebuie precizat că prin termenul primar animat, care își are originea în *anima*, înțelegem *viață*, *suflet*, *mișcare*, iar redus la acest context, înțelegem că se remarcă prezența unei poezii care este vivificată. Trebuie enunțat, în această privință, că, în cadrul poeziei animate, totul diferă, în mod radical, de poezia clasică, fiindcă acest tip de literatură este un arhetip instabil și observabil al operei.

Literatura dispozitivului se rezumă la lectura unei opere oarecare ce traversează diferite procedee de lectură. Acest program cuprinde elemente reprezentative, având forma unor modele, dar e nevoie de a se afirma că sunt cuprinse și alte forme. De asemenea, specificăm că executarea care se opera în cadrul acestui tip de literatură constituia „o dimensiune interpretabilă a operei” [Bootz, 2011: 207].

Literatura combinatorie de tip numeric este un tip de literatură care pune în valoare utilizarea unor algoritmi care sunt divizați în două categorii: schimbările de elemente și combinarea din punct de vedere sintactic a fragmentelor textuale. Principiul cel mai utilizat va fi cel numit „phrase à trou” [Bootz, 2011:206] în care unele cuvinte vor fi înlocuite cu altele, într-o manieră hazardată, și scoase dintr-o listă. De asemenea, în cadrul literaturii combinatorii, se pot utiliza propoziții independente, alese întâmplător pentru crearea unor texte scurte.

O altă oportunitate de lectură este oferită de existența telefoanelor mobile care permit lectura în format electronic a operelor literare, iar folosirea acestora legitimează descărcarea unui document pentru a-l lectura datorită ecranelor prin care cititorul demască acuratețea textelor, lectura pe mobil constituind „o adevărată experiență ludică, dar, mai ales, eminentă versatilă, putându-se practica în circumstanțele cele mai diverse și pentru conținuturi multiforme” [Belisle, 2011:195] Pe ecran, textele trebuie să fie divizate în funcție de mărimea ecranului, fiind peremptorie, în această situație, prezența unei munci susținute. Avantajul telefonului mobil este oferit de universalitatea circulației acestuia, menajându-se astfel, o navigare mai rapidă, precum și o comunicare mai facilă între diverse grupuri de bibliomani.

Lectura pe rețeaua Web 2.0, apărută odată cu popularitatea pe care a contractat-o dezvoltarea rețelelor sociale prin care se socializează în blocuri extinse, a favorizat ivirea unui grup mai amplu de cititori grație înglobării unui entuziasm alarmant, fiindcă rețeaua servește ca o noțiune cu valoare procedurală pentru comprehensiunea mediului literar contemporan. Cu ajutorul acestei rețele, omul habitual deține abilitatea de a intra într-o veritabilă revoluție virtuală așteptată de foarte mult timp, întrucât omul controlează, intervine, partajează impresii celorlalți și are o capacitate de a se adapta mult mai rapid cerințelor lumii actuale.

Concluzii

În concluzie, enunțăm că scrierea și lectura au cunoscut transformări substanțiale din Antichitate până în zilele noastre, oferindu-ni-se posibilitatea de a trece la o scriere de natură tabulară sau numerică, fiindcă „activitățile de lectură devin mai complexe, din cauza transformărilor materialelor de scris și a diversificării suporturilor” [Belisle, 2011:277]. Totodată, omul reușește să interacționeze și să aibă multiple posibilități de lectură, precum și o gamă largă de scrieri și de activități care s-au dezvoltat exponențial.

Numeroase fațete de lecturare a unui text ne sunt propuse pentru a-l interpreta cât mai lejer cu putință, lectorii împărțându-și savoarea de a-l explora și de a trage deducții oportune mesajului transmis.

Note finale

Frédéric Barbier, *Histoire des bibliothèques. D’Alexandrie aux bibliothèques virtuelles*, Armand Collin, Paris, 2013, pp. 290-291

Claire Belisle, « Les nouveaux environnements de lecture », *Villeurbanne*, nr^o 3, 2011, « La littérature numérique en quelques repères », textes réunis par Claire Belisle, Presses de l’ensib, p. 195

Claire Belisle, « Conclusion. Perspectives : Penser la littérature aujourd’hui », *Villeurbanne*, nr^o 3, 2011, « Lire dans un monde numérique », textes réunis par Claire Belisle, Presses de l’ensib, p. 277

Philippe Bootz, « Lire dans un monde numérique », *Villeurbanne*, nr^o 6, 2011, « La littérature numérique en quelques repères », textes réunis par Claire Belisle, Presses de l’ensib, p. 207

Philippe Quéau, *Le Virtuel. Vertus et Prestiges*, Champ Vallon, Paris, 1993, pp. 43-44

Philippe Quéau, *Le Virtuel. Vertus et Prestiges*, Champ Vallon, Paris, 1993, pp. 20-21

Referințe bibliografice

Barbier, Frédéric, *Histoire des bibliothèques. D’Alexandrie aux bibliothèques virtuelles*, Armand Collin, Paris, 2013

Bassy, A.M. « Machines à écrire : machines à détruire ou machines à séduire », *Écritures II*, textes réunis par A.M. CHRISTIN, 1985, éditions Le Sycomore, 367-379.

Derrida, Jacques « Entre le corps écrivant et l’écriture », *Génésis*, nr^o 17, 2001, p. 59-72

Derrida, Jacques, « Entretien avec Jacques Derrida sur le traitement du texte », *La Quinzaine Littéraire*, nr^o 698, p. 4-7

Donnat, Olivier, « Pratiques culturelles des français à l’ère numérique », *Culture Etudes, Pratiques et Publics*. DEPS, Ministère de la Culture, nr^o 2009, 2009, p. 5

Quéau, Philippe, *Le Virtuel. Vertus et prestiges*, Champ Vallon, Paris, 1993

Lévy, Pierre, *Qu’est-ce que le virtuel?*, La Découverte, Paris, 1998

Souchier, E, « La « lettrure » à l’écran. Lire et écrire au regard des médias informatisés », *Communication&Langages*, nr^o 174, 2012, pp. 85-108